

MÉGIÚJULÓ NŐMOZGALOM

Olvasói levél a nők helyzetéről

Tudom, sok olvasónak elnéző mosoly jelenik meg a száján, „nevesítéses a nőkérdéssel foglalkozni, hiszen ez luxusszöveg volna, elítéljék az ország gondjai mellett”. Pedig ez nem igaz! A nők helyzete Magyarországon rendkívül elszomorító, s különösen rejtélyes az. Az egy főre eső emberi méltóságból, önállóságból figyelemesebből a nőknél még a férfiaknál is sokkal kevesebb jutott, megkülönböztetésük és kiszolgáltatottságuk viszonyt a családban és a munkahelyen egyaránt érzékelhető. A nők rossz helyzetét csak súlyosbítja az a tény, hogy többségük ennek hírcs is tudatában. Maguk a nők rosszulgyórták meg legelőször a k/k/harismszűkítést, a szűfrazseteket a feministákat éppúgy, mint a „tudós nőket”, az egyedülálló, független „véhkiasszonyokat” vagy azokat a feminista erzelimű férfiakat akik magukra vállalták a szűfrazsetbeállítás felelősségét.

A nők szempontjából a magyar társadalom kettőzötton rétegzett. A nők a legtöbb családban a „család profetarja”, számos társadalmi rétegben és csoportban hátrányosabb helyzetben vannak a férfiaknál — munkahely, presztizs, karrierlehetőségek, s gyakran teljesítmény tekintetében is. A hasonló képzettségű és beosztású férfi szinte mindentűl törvényesen többet keres, gyorsabb előmeneteltre számíthat, nagyobb az esélye a vezető beosztásra, felelős munkakörre, mint kollégájának. Es természetesen komolyabban is veszik őket, mint a nőfőnököket...

Úgy tűnik, a magyar társadalomban sajátos „kisebbség” alkotnak a nők. Hol negatív diskrimináció éri őket — a munkahelyen; a tömegkommunikációs eszközökön keresztül és sugallt foglalkozásban; köztületeken kijelölt feladatokra reklámposztereként; hol „pozitív” — tartalmatlan, de rögzített napi udvariaskodások a „gyemgéb” nemmel szemben, vagy a munkahelyi napokon. A nők többségének természetes tevékenységi területe nagyon szűk, leginkább a családra és háztartásra korlátozódik. A társadalom a házasságot — a nő szempontjából — mint az egyik legnagyobb értékét kezeli, amely a nőnek az anyaságon keresztül biztosítja az emberi méltóságot. A mi társadalmunkat egyébként is a nemek szerinti szerepek hagyományozott formái állandósították és megnevevezték, nem sztereotípiák jellemzik, amit csak súlyosbít az a tény, hogy a nők igen gyakran maguk is átvesszik a férfítársadalom nőkről kialakított képét, azt a nagy többsz, védelemre szorult és mincsenek önmegvalósítási vágyai. Elfogadják, hogy a magabiztosság, az autonómia, a szuverenitás és a szellemi szabadság olyan tulajdonságok, melyek elsősorban a férfiakra jellemzők, pedig nem mondhatnánk, hogy ezek a dominanciájegyek általában jellemzők a magyarországi férfiakat...

Há a nők kvalifikáltságát tekintjük, látszólag nincs nagy baj, hiszen a hazai statisztikák szerint 1970-ben a magyar nőknek két százaléka volt analabéta, 1980-ban pedig már csak egy. 1980-ban a fiúk 78 százaléka, a lányok 82 százaléka járt általános és középiskolába, a felsőoktatásban ugyanekkor 50 900 fiú és 50 300 lány tanult. A magyar nők tehát a felsőoktatásban a férfiaknál nagyjából azonos számban vannak jelen, ha nem is ugyanazon a szakterületen.

Magyarországon az aktív korban lévő nők nagy többsége dolgozik, s az orrási előny, hogy az aránylag hosszú gyermekgondozási időszak alatt sem veszítik el állásukat. A nők munkába állása azonban igen sok esetben az anyagi kényszerűséget tükrözi. A nők ugyanakkor kevesebbet keresnek, mint a férfiak. Ennek több oka van. Egyrészt kevesebb óráat töltenek munkahelyükön, az ENSZ-statisztikák szerint Magyarországon a férfiak heti 49 óráat dolgoznak a fizetésükért, míg a nők csak 30-at, ugyanakkor ezek a dolgozó asszonyok heti 31 óráat töltenek olyan munkával, amelyet nem kapnak fizetést, szemben a férfiak heti 11 órájával. De a nők keresete nemcsak a kisebb óraszám miatt marad a férfiaké alatt, hanem azért is, mert a női munka más jellegű, mint a férfimunka, a női munkakörök és az elődíszedett szakmák anyagi elismertsége jóval alacsonyabb a férfiakénál. Központi irányítású gazdaságunkban a nők 45 százaléka dolgozik a szolgálatiiparban; a közoktatás állásainak 74 százalékát tölti be női munkanör; az egészségügyi állásoknak pedig 82 százalékát. Az elődíszedett szakmákat — ahol a hagyományos női készségeket bocsátják áruba — rosszul fizetik: így a tanító és a tanárnő, a szakácsnő, az ápolónő, a varrónő, a textilipari munkás, az elárústitő — mind-mind alulfizetett. De ide sorolhatnám a bírói karat is, amely elődíszedéssel párhuzamosan vesztette el társadalmi presztizsét. Mindennek ellenére, a burtkolt társadalmi nyomás — vagy éppen a direkt pályaválasztási tanácsadás — szinte kizárólag a hagyományos női munkakörbe küldi a lányokat és asszonyokat. Az elmúlt 40 évben ahg változott a helyzet, a magyar nők számára ma is kevés választási lehetőség van.

Ami pedig a nők politikai közéleti szerepvállalását illeti, nálunk úgy tűnik, elkezelhetően volna egy Margaret Thatcher vagy egy Golda Meir... (Igaz, ez nemcsak a szocializmus sajátossága.) Ha jól számolom, az elmúlt 130 évben Magyarországon kormányban összesen hat női miniszter volt (Balkó Anna, Nagy Józsefné, Kéthly Anna, Berke Valéria, Keserű Jánosné, Cserhák Judit). Valódi politikai hatalom birtokában azonban az egész kelet-európai térségben csak egyetlen nő van: Elena Ceacescu.

A nők legnagyobb hányada egyértelműen „alulfejlesztő”, monoton és örömtelen munkát véggez. „Budapest a szép lányok és fátart asszonyok városa” — mondják kihívóan ismerőseim. A diploma más és szakképzett nők leggyakrabban képzettségük alatt helyezkednek el, előnyben részesítve a család érdekeit, s a női pályát ritkán felelték ivalóik, különösen, ha családias nőről van szó. A magyarországi női munkanör 16,4 százaléka dolgozik adminisztratív munkakörben, szemben a férfiak 3,5 százalékával; ugyanakkor a vezető állásban lévő férfiak száma négyszer annyi, mint a nőké.

A legnagyobb és legáltalánosabb baj, hogy a nők szellemi kapacitása kihasználatlan marad. Aki egyetemistaként kvantumelméletről és szonettkorszokról írt személynáriumi dolgozatot, 10-15 év múlva jöszövel már csak a bevártólisját körmöli és elemista gyermekkel matematikateladatán jár a fejét. Az általános iskolában a fiúkkal egyenlő szellemi teljesítményt nyújtó lányok jó része a serdülőkorban lemarad, felmőkörben pedig reménytelenül leeshad a másik nemtől.

A lányok házasságra nevelése viszonyt korán elkezdődik. Az óvodai farsangi mulatságon pillanatoknak és tünderekek átkötétek a kislányokat, s a fiatalabb korosztálynak készült filmek és televízióműsorok is többnyire a hagyományosan rögzült szerepmintákat állítják eléjük. A lányokból így könnyen kialakul a szellemi teljesítés és autonómia vágya: a független személyiség nehez kötelezettségéről a házasságban keressenek menedéket és védelmet. A fiatal lányoknak ahg van lehetőségük arra, hogy saját személyiségüket felelő döntésekkel és különböző partnerkapcsolatokban alakítsák, a lakáshány (az például, hogy önálló lakásra

még reményük is csak a házaspároknak lehet) és az egyedüliséget „tartós hányállapotnak” tekintő magyarországi elölélet-rendszer sok lányt kétség korai és megoldatlan házasságba.

A korai házasságok egy része tehát menekülésszerű köthetik: menekülés ez a szülői háztól vagy a felnőtt döntések elől. Ki kellesse már mondandunk: ezek a házasságok azt a fudartot fejtik ki, hogy a lányok és fiúk, mondjuk 18-22 éves korukban, nem tudnak jobbat kitalálni! Ezzel a komoly döntéseket 15-20 évvel — olykor örökre — elodázzák. Gyamítható, hogy a 20 éves korban házassúlok egy része a legfontosabbat: az önmagával való szembenézést kerli meg. Házassági statisztikáink is elszomorítóak. 1980-ban a 15-19 év közötti magyar lányok 14 százaléka volt házas (a dán lányoknak ugyanakkor csak 1 százaléka); a 20-24 év közöttieknek pedig már 69 százaléka volt férjnel (amikor a dán lányoknak csak 22 százaléka). Mindennek természetesen következménye a nők válsága.

Tudjuk, milyen kaosz van a magyar nyelvben a megszólítások terén is. A férfiaknak — miúgya — „adjunktis úr”, a „docens úr”, a „szekesztő úr”. Vagy az „igazgató úr” megszólítás, de az „adjunktis asszony”, „docens asszony”, „szekesztő asszony”, „igazgató asszony” megszólítás mind suta. Arról már nem is beszélve, hogy más beosztásokban a hasonló megszólítás egyenesen elképzeltethető. A nők — munkakörük szerint — ritkán definiálhatók elismeréssel. Társadalmi státusúknak többnyire csak egyfajta mutatója van: családja, azaz férje és a gyermeke. Eszerint lehet „Kelemené”, „Anyuka”, vagy „Kelemen anyuka” (ez többi esetben fél sem tevéteződig, hogy nem férje nevén fut), de lehet minden nő a keresztnevében is szólítani, leereszkedő közvetlenségét és intimizást feltételezve: „Agika”, „Manicka”...

Ha a családöt, a családányakat és a fiatal lányokat célzó műsorok és kiadványok alapján feltekinék meg a nőket, úgy tűnne: a nőket csak a főzés, a takarítás, a lakbendezés, a kozmetika, a hajápolás, a divat, a bevásárlás, a test- és betegápolás, a gyermeknevelés, a színházi plejvka, a szer

LEHETETLEN LEHETŐSÉG

és a párválasztás érdekli. Mintha a világban csak mint feleség, szertől, anyja vagy háziasszony volnának jelen, s mintha a magyar nők olyan sokat tudnának foglalkozni önmagukkal...

Magyarországon a pornográfia határtól sűrűn reklámok dörvé szexizmusán sem szokás felháborodni. Privét személyiségünk megsejtése olyan mindennapos dolog, a mi életünkben, hogy egyelőn módon próbálunk védekezni allette; szemhunyással.

Az abortusz is furcsa probléma. Más, demotraciájukban fejlettebb országokban a feminizmus vívmányának tekintik, s a nők autonóm döntéshozóképeiket megvalósulását látják benne. Magyarországon azonban megmaradt a szülétszabályozás egyik leggyakoribb formájának, különösen a többsége távolról sincs tisztában az abortusz fizikai és lelki következményeivel, de különben sincs jobb lehetőségek, hiszen a hormonális fogamzásgátló sem tökéletes megoldás. A baj az, hogy Magyarországon a megelőzés csak a nők magánügye, vagyis annak a dolga, aki a következményeket viseli, ahinek a bűrére megy a jóték. Ki tudja, hogy a világnak ezen a téren a védekezés mikor lesz a férfi és nő közös felelőssége?

Minden nyugati-európai és amerikai nagy- és kisvárosban létezik olyan — képzésben vagy alábbiárványokból fenntartott — házak, melyek menedéket adnak az otthonián és kritizál megálló nőknek, asszonyoknak, anyagi és lelki támogatást nyújthat. Málunk még egy telefonvonal sincs speciálisan női lelki elsősegély-szolgálatra. Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban a Women's Studies egyetemi tanterv, saját tanácsokkal. A magyar nyelvben még a Women's Studies kifejezés sem ismert. (Ez egyébként egy interdisciplinaris tudományterület, amely a 60-as években jött létre különböző tudományágrak — a történelem, a pszichológia, a pszichológia, a szociológia — a szemleltől ötvözetéből.)

Mindaddig állástalan a magyarországi helyzet, amíg a nők maguk nem személnék rá tartásban helyzetükre. A nők érdekében a nők csoportokra kellene, hogy tömörüljenek, ahol felvilágosítást, tanácsot, orvosi nyújtást, segítséget kellene, hogy kapjon minden fórumon minden női kérdés! Beszélünk kellene a nők munkahelyi diszkriminációjáról, a női munka értékéről, a nők szolgálatosságáról, a nők szellemi teljesítményéről, a házasság határait viszonyairól, a nemi szerepekéről örökérvényűségeiről, a nők énképéről és önértékeléséről, az önképzéséről és még sok minden másról... S ha valóban nyilvánosságot kapnak ezek a kérdések, ha valóban vitáznak rólok, akkor az is ki fog derülni, hogy a feminizmus nemcsak a nők szemlelt felszabadításának ideológiája, hanem a férfiak is, mert a feminizmus valójában az emberi méltóság ideológiája — nemcsak való tekintet nélkül.

Bollobás Enikő

Újra az egyenjogúságot... — hangsúlyozták manapság egyre többen, több műszakban egyenként, több nő és (elhangzó) otthonukban is otthonában, holtíradt feleségük oldalán magukat magyosnak, sértetnek érző férfiak. Legutóbb Taty Ilona egy, az Internationl Herald Tribune-ban olvassott nyilatkozatából is megtudtam, hogy a nagyvilágban járva a vezérigazgatóknak lépjen nyomon tapasztalja, hogy az iparvállalatok csúcson többnyire csak az elsőszobában ülő munkatársak, tiktárok — nők. Kedvem lett volna e kiábrándító tapasztalat nyomán körüljárni a hazai nagyvállalatok iróházaitban is, de azután lemondtam róla; már én is unom az egyenjogúságot...

Azután mégis megakad a szemem ezen a hirdetésen.

Könyv lehetőségi Külföldi—magyar vegyes részvényszerűsítés Körös

Magyarországon a könyvkiadás...
A kiadások...
A kiadások...
A kiadások...

Ki képviselje az értelmiségi nők érdekeit?

A mai válságos világban a társadalom nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy kihagyja náladatul a nőket, vagy érteken alul hasznosítsa az értelmiségi nőket tudását, képességeit, kezdeményezőkétségét, hiszen ők köztudottan komoly értéket hordozó, magatartásuk és szerveződések a nők más rétegei számára is lehetséges modellé nyújtanak.

Harmadik-együttműködés budapesti értelemiségi nő — mentők, főiskolai tanár, orvos, közgazdász stb. — ezért határozott ügy, hogy egy, az érdekeiket kifejező és képviselni tudó egyesületet hoz létre.

A felszínem és a felszín alatt zajló folyamatok — mint mondják — a diplomás nőket (s) kedvezőtlenül érintik. Értékelhető, sőt tetően érhető a nemek szerinti, a nőkre nézve hátrányos megkülönböztetés. Sora jellemnek megpéldául férfiaknak szóló állás hirdetések az újságokban, ami kifejezetten alkormányellenes. Az országgyűlési képviselők között a nők aránya nem egészen 30 százalékos, alacsonyabb mint az előző időszakokban. A kormány új tag-

és arra gondolok, hogy ha természetesen bejegyzett könyvszakértő lennék — gyakorlati és legfeljebb 50 éves —, és természetesen tudnék angolul is, és kedvet éreznék arra, hogy egy külföldi—magyar vegyes részvényszerűsítés munkatársa legyek, ha volna a felajánlott jelenlegi szakmai továbbfejlesztés lehetősége — vajon hogy érezném magam? Hallgatnék-e a hirdető biztatására, akik szerint akkor is érdemes elgondolnom az ajánlaton és részletes szakmai önéletrajzzal jelentkezni, helyet változtatni —, vagy a régi és esélyeket mérlegelve, feladnám a harcot? A hirdető ugyanis nyíltan közli: „A férfiak és a nemekül is tudók előnyben részesülnek.”

Természetesen névelné önbizalmamat, ha mondjuk a németeknél franciául, oroszul és spanyolul is beszélnék, de csökkentené, hogy férfival meg a jellegkért hirdetőt „Nemzetközi perspektívára” kedvéért sem operálhatnám magam. Valószínűleg biznék saját könyveim hápszálatomban, és a számom pártalanságában: a felvont munka nem követelheti a könnyebb testi erő, sem egyeb, a férfiak monopóliumaként számmon tarított érvény.

Végül arra gondolok, hogy végül azonban — egy szávan sem lehet. Hírszen a hirdetésben nem szerepel

Földes Anna

jai között sincsenek nők (a szociális és egészségügyi miniszter megbízatása korábbi dátalóiról), de nincs nő a miniszterhelyettesek és államtitkárok között sem, holott értelmiszertben kaphatnak volna megbízatást az egészség- és oktatásügyben, sőt az ipari társaságban is, hiszen a kerültekben is sok tehetség és vezetésre alkalmas nő dolgozik.

A kutatóintézetek karcsúsításának is elsősorban a nők, még hozzá olyan nők emnek áldozatú, akik az elmúlt évtizedekben kimutatásban komoly teljesítményt nyújtottak. A szerződéses viszonyban álló kutatók jelentős része is nő, ők a szerződés felbontása után semmiféle szervezett védelemben, még munkanélküli segélyben sem részesülhetnek.

Az alapító tagok hangsúlyozták: oktatás- és foglalkoztatáspolitikánk — amely a lányokat változtatni a humán pályára kell — azt sugallja, hogy állást kell foglalni ez ellen, illetve egy egészségesebb pályorientációnak

az, hogy „Kizárólag férfiaknak”, vagy akár „Nők kíméljenek”. A hirdető pusztán bizonyos preferenciát sejtet. Az esélyegyenlőség szép elv, de a gyakorlatban a munkaerő szabad piacán ki-ké azt választja a jelentkezők közül akit a legjobbra tart, akiben a legjobban megbízik. Különösen, ha külföldi (érdekeltségű) — és ha részvényszerűsítés. De ezért én mégis kiváncsi lennék, vajon feladható-e ma egy ilyen szövegű hirdetés Amerikában, vagy akár itt közelebb, Nyugat-Európában, például Angliában, ahol az Equal Opportunity bizottsága éberen orkodik a nők egyenjogúságának sértettségére felelti. Vagy Svédországban, ahol évtizedek külön hivatalban működik a női érdekek jogász szociológja?

Eddig mi Magyarországon jobbra csak az élvetkel, az Alkotmányval és a törvényvel eljelenbés került, „hűkos” gyakorlati mialti passzizódhatunk. Meglehet, még örülünk is kellene annak, hogy a diszkrimináció most ilyen nyilván — és vitathatón — jelentkezik.

Tudja Isten hogy van, én mégsem örülök. Pedig nem is vagyok ötven éven alul, gyakorlatilag és bejegyzett könyvszakértő.

meglehető koncepciót kell kidolgozni. Rendkívül fontosnak tartják a vidéken élő értelmiségi nők érdekvédelmet, mert az ő helyzetük e téren sokkal rosszabb, mint a fővárosiaké.

Az egyesület a nőnappalokkal együttműködve, a Hazatis Néprőlont keretei között kíván működni: „... fellegészt tekintve baloldali világnézeti, progresszív, az értelmiségi létet igénylő, azt az ember-női hivatással összeegyeztető, vállalkozó kedvű szakemberek társulása kíván lenni...”, ahogyan ideiglenes programjunktban megfogalmazták. A tudás és a tolerancia jegyében szerveződnék, minden velük egyetértőt — férfiakat is — szívesen látnak sorainkban.

Érdeklődni és kapcsolatot felvenni Léka Gyulánál, a Hazatis Néprőlont VI kerületi bizottsága titkárságán lehet (Budapest VI., Népköztársaság útja 94. 1062. Telefon: 127-6860).

(szász)